

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΕ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΘΑ ΓΡΑΦΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΥ

Ο ΟΡΟΣ "ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΣ" Πολλές φορές ἀκοῦμε ἡ καὶ λέμε κάπιον ὅρο καὶ δὲν ἔχουμε καλοεξετάσει ποιὰ εἶνε ἡ ἀκριβέστερη σημασία του. Καὶ συνηθέστατα τὸν μεταχειρίζόμαστε χωρὶς νὰ τοῦ δίνομε ὅλοι μᾶς τὴν ἴδια σημασία. Ὁ «Δημοτικισμὸς» μοῦ φαίνεται σὰν ἔνας ἀπ' αὐτούς, ποὺ δὲν ἔρω πότε καὶ ποὺ πρωτακούστηκε σὰν ὅρος, μὰ ποὺ τώρα τὰ τελευταῖα χρόνια συγχανούγεται ἀπὸ λογιῶν λογιῶν στόματα καὶ μὲ λογῆς λογῆς σημασίες.

Θαρρῶ πῶς ἔνα ξεκαθάρισμα τῆς σημασίας του μήτε πρόκαιρο θὰ φανεῖ, μήτε περιττό, μὲ ἀντίθετα ὠφέλιμο, γιατὶ θὰ μάθομε ὅλοι : Πρῶτα — τὸ περιεχόμενο τοῦ Δημοτικισμοῦ, καὶ δεύτερα — ποιὰ εἶνε τὰ ὅριά του ὡς ὅρου; Κι ἀκόμα — ποιὲς εἶναι οἱ συνέπειές του ὡς ἰδέας; ἡ καὶ ὡς ἀθροίσματος ἰδεῶν;

Βεβαιώτατα γιὰ μιὰ τέτια ἔρευνα θὰ ἔπειρε ν' ἀρχίσομε ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἀπὸ τὸν ἀκριβέστερο καθορισμὸ τῆς σημασίας ποὺ ἔχει ὁ ὅρος «δημοτικισμός». Καὶ γιὰ τοῦτο σκόπιμο καὶ σωστὸ θὰ εἴται νὰ προηγηθεῖ, ὅσο δύσκολο κι ἀν εἶναι, ἔνα ἴστορικὸ παρακολούθημα τοῦ δημοτικισμοῦ στοὺς αἰῶνες, γιὰ νὰ βροῦμε. — Ποῦ καὶ πότε πρωτοφάνηκαν δημοτικισταί; Ποιὲς οἰκινώνικές, ἡ πολιτικές, ἡ λογοτεχνικές, ἀνάγκες, ποὺ τοὺς φρονέωσαν; Τὶ εἴπαν καὶ τὶ ἔγραψαν; Καὶ τέλος πῶς καὶ πόση ἀπόκτησε ὁ καθένας τους συνειδήση τῆς ἀξίας τῆς γλωσσικῆς μεταβολῆς καὶ τῶν συνεπιῶν της;

«Ολ' αὐτὰ δυστυχῶς δυσκολόπιαστα καὶ πολὺ ἀνώτερα ὅπὸ τὴν μπόρεσή μου καὶ τὰ μέσα μου ἀναγκαστικὰ τὰ παραμέρισα. Κ' ἔτσι καταπιάνομαι ἀμέσως τὰ σύγχρονα — ποὺ μοῦδωσε ἡ μοῦδα νὰ τὰ ζήσω — καὶ λέω: Πάως ἀπὸ τὸν καιρὸν, πᾶνε τριάντα χρόνια, ποὺ κυκλοφόρησε τὸ «Ταξίδι· τοῦ Ψυχάρη, καὶ πρὸ πάντων τὰ τελευταῖα δεκαπέντε χρόνια, στὸ συνειδησμένο καθημερινό μας λόγο ὁ ὅρος «δημοτικισμὸς» φαίνεται σὰ νάχει δυὸ σημασίες:

Μιά, ποὺ μποροῦμε νὰ τὴν ποῦμε ἀντικειμενική, μὲ ἐντελῶς ὥρισμένο κι ἀμετάβλητο περιεχόμενο, ποὺ μᾶς τὸ δίνει ὁ σκοπὸς— Νὰ γίνει ἡ δημοτικὴ γλῶσσα καὶ πανελλήνιος γραπτὸς λόγος: ν' ἀντικαταστήσει, δηλαδή, ὁ σημερινὸς προφορικὸς λόγος τοῦ Ἐθνους, ἡ ζωντανὴ γλῶσσα, ἡ μητρικὴ γλῶσσα μας τὴ σημερινὴ ἐπίσημη γραφτή, τὴ γλώσσα τῆς «λογίας παραδόσεως», τὴν καθαρεύουσα.

Καὶ μιὰ δεύτερη, μὲ περιεχόμενο μεταβλητό, ὑποκειμενικὸ καὶ ἀόριστο, ποὺ καθημέρα γίνεται φαρδύτερο καὶ συνειδητέρο, καὶ ποὺ μᾶς τὸ δίνει: — Ή ἔννοια μᾶς διανοητικότητος, ἐνὸς πνεύματος, ποὺ δημιουργήθηκαν κι ὀλοένα σχηματίζονται ἀπὸ τὸν κατασυνεχῆ

άμοιβαίον ἔξαρτισμό, τὴν ἀλληλεπίδραση καὶ τὶς σχέσεις, ποὺ ξέρουμε πώς ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὰ φυσικά, στὰ πνευματικά καὶ στὰ ἡθικά φαινόμενα.

Σὲ λίγο θὰ βροῦμε τὴν εὐκαιρία ν' ἀσχοληθοῦμε φαρδύτερα καὶ νὰ δοῦμε καθαρότερα, ἔτσι νὰ ποῦμε μὲ τὰ πράγματα, αὐτὴ τῇ δεύτερῃ σημασίᾳ ποὺ ἔχει ὁ ὅρος «δημοτικισμός». Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκεῖ ποὺ ξεχωρίσαμε δυὸ σημασίες του διαφορετικές. Τὴν μιὰ ὠρισμένη καὶ μὲ ἀμετάβλητο, ἀντικειμενικό, περιεχόμενο τὴν ἄλλη ἀόριστη καὶ μὲ μεταβλητό, ὑποκειμενικό, περιεχόμενο.

Οἱ δυὸ σημασίες αὐτές, τὸ εἴδαμε, ἀντιποσωπεύουν ἰδέες. Ἔνώνουν τάχα δεσμοὶ αὐτὲς τὶς ἰδέες; Ὑπάρχει μεταξύ τους λογική σχέση, ἢ ἀκόμη πιὸ καλά — Δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσό τους σχέση αἰτίου πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα;

Νά! ἔνα πρῶτο ἔρωτημα, ποὺ θὰ βρεῖ μιὰν ἀπάντηση, τὸ ἐλπίζω, μέσον ἀπὸ τὸ κριτικὸ καὶ ἀναλυτικὸ παρακολούθημα τοῦ ξετυλιγμοῦ τὰ τριάντα τελευταῖα χρόνια τοῦ σημερινοῦ δημοτικισμοῦ.

Μὰ καὶ μόνο ἀπὸ τὴ διαίσθηση τῆς ἀλήθειας,

Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΙΔΕΑ ἀπὸ μιᾶς δρχῆς, ἀκόμα προτοῦ νὰ μπορῶ νὰ **ΣΑΝ ΙΔΕΑ - ΜΗΤΕΡΑ** φέρω καμμιὰν ἀπόδειξη, σπεύδω νὰ διατρανώσω τὴν πεποίθησή μου: Ὅτι ἀδικα θὰ κάνει τὸν κόπο ἐκεῖνος ποὺ θὰ προσπαθοῦσε νὰ βρεῖ στοὺς αἰῶνες, ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ ὡς τὰ σήμερα, κ' ἔνα μοναχὸ δημοτικιστή, δπαδὸ μιᾶς γλωσσικῆς σχολῆς τῆς μορφῆς, νὰ ποῦμε, l' art pour l' art. Ἔνα δημοτικιστὴ ποὺ νὰ θέλει μόνο γιὰ χάρη τῆς γλώσσας νὰ παραδεχθεῖ τὸ ἔθνος τὴ δημοτικὴ ὡς γραφτή, χωρὶς νὰ νοιώθει ἀπὸ πρωτήτερα καὶ νὰ λογαριάζει, σ' ἔνα βαθμό, τ' ἀποτελέσματα τῆς γλωσσικῆς μεταβολῆς. Ἔνας τέτιος δημοτικιστής, νὰ τὸν ποῦμε μορφοχτυπημένο, δὲν ἔζησε ποτέ. Είναι ἀλήθεια πώς στὸ ἀντίπαλο γλωσσικὸ στρατόπεδο είναι πολλοὶ ἀττικισταί, ποὺ μπορεῖ νὰ εἰπωθοῦν γλωσσόπληκτοι, δηλαδὴ θέλουν νὰ μιμοῦνται τὴν Ἀττικὴ μόνο καὶ μόνο γιὰ τὶς ἀθάνατες, ὅπως λέν, διμορφιές τῆς.

Κι ὅμως κάτι παρόμοιο θὰ κινδύνευε νὰ πιστέψει γιὰ τοὺς δημοτικιστάς, ὅποιος ἔρμηνέψει στενὰ τὴν ἀντικειμενικὴ σημασία ποὺ ἔδωσαμε στὸ Δημοτικισμό!

Καὶ βιάζομαι νὰ προσθέσω πώς τὸ ἀντίθετο κι ἀληθινὸ μοῦ φαίνεται καὶ σὰν αὐταπόδειχτο. Δηλαδὴ, ὅτι—Τόσο ἔνας ἄγνωστος, σὲ μένα τουλάχιστο, δημοτικισμὸς τῶν αἰώνων (τῶν δημοτικιστῶν ποὺ δὲν ξέρουμε τὰ ὀνόματα, τὶς ἰδέες, τὰ ἔργα τους). Ὅσο κι ὁ δημοτικισμὸς τοῦ Φωτιάδη Κανταρτζῆ, τοῦ Βιλαφᾶ, τοῦ Χριστόπουλου, τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Λασκαράτου, τοῦ Πολυλᾶ, τοῦ Βαλαωρίτη, τοῦ Κονεμένου καὶ λοιπῶν, ὁ δημοτικισμὸς νὰ ποῦμε, ὁ γνωστὸς ὅλων ὅσων εἶδαν τὸ σωστὸ μόνοι τους, χωρὶς τὴ βούθεια τῆς ἐπιστήμης μὰ ὅδηγούμενοι ἀπὸ τὴν αἰσθηση τῆς ζωῆς καὶ μὲ τὴ δύναμη τοῦ ὁρθολογισμοῦ καὶ τοῦ παρατηρητικοῦ τους. Κι ὅσο τέλος, ὁ σημερινὸς ὁ δημοτικισμὸς ὁ μεταφυγαρικός, ὁ φωτισμένος κ' ἐπιστημονικός.

“Ολοι τους καὶ ζήτησαν καὶ θέλουν τὴ γλωσσικὴ μεταβολὴ γιατὶ ἔχουν ἀποκτήσει συνείδηση, ἄλλος φωτεινότερος καὶ ἄλλος θαμπότερος, ὅτι κλείνει μέσα της ἡ γλωσσικὴ ἰδέα, ἡ θοπλαστικὴ καὶ δημιουργικὴ δύναμη.

Μ' ἄλλα λόγια ἐλογάριασαν κι ἀναμετροῦν ὅλοι οἱ δημοτικισταὶ ἀπὸ πρωτήτερα — σκοτεινότερα, ἢ καθαρότερα, αὐτὸ μᾶς εἶνε ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀδιάφορο — τὰ πολλὰ καὶ τρανὰ ἀποτελέσματα καὶ τὶς μεταβολὲς ποὺ θὰ φέρει στὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου καὶ στὴ ζωὴ τοῦ Ἐδνους, ἡ παραδοχὴ καὶ ἡ καλλιέργεια ὡς γραπτοῦ λόγου τῆς δημοτικῆς γλώσσας. Σὲ βαθμό, ποὺ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ βέβαιο, πῶς οἱ δημοτικισταὶ πασχῆσον γιὰ τὴ γλωσσικὴ μεταβολὴ μόνο καὶ μόνο γιὰ τὶς ἀναγκαῖες συνέπειες, ποὺ προσδοκοῦν. Λ.Χ. Τὸ λυτρωμὸ ἀπὸ τὸ λογιωτατισμό, τὸ βλάστημα τῆς φιλολογίας, τὸ χειραφέτημα τοῦ Ἑλληνικοῦ νοῦ, τὴν καθολικὴ μόσφωση τοῦ λαοῦ, τὴ στροφὴ πρὸς τὴν παραγωγικὴ δουλιὰ, τὴ μελέτη τῶν πραγμάτων, τὸ σεβασμὸ στὴ ζωὴ. Καὶ θέλουν ὅργανο μιὰ γλώσσα πραγματική, σὰ βάση ἐνὸς πραγματικοῦ Νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ τὸν προσμένουν, τὸν πιστεύουν, λές καὶ τὸν βλέπουν κ' ἐπιχειροῦν νὰ τὸν δημιουργήσουν.

“Αν εἶναι ἀληθινὰ ὅσα εἴπαμε, ὁ ὅρος «δημοτικισμὸς» μὲ τὸ ἀντικειμενικὸ περιεχόμενο ποὺ τοῦ δώσαμε στὴν ἀρχὴ — ἡ Ζωντανὴ γλώσσα νὰ γίνει καὶ γραπτὸς λόγος τοῦ Ἐδνους — μᾶς φανερώνεται σὰν ὅρος μόνο θεωρητικός, ποὺ δὲν ἀντιπροσωπεύει ἰδέα ποὺ νὰ ἔγγεισε ἔχωρη ζωὴ μόνη της. Κ' ἔτσι μὲ τὸν ὅρο «δημοτικισμὸς» ὅταν μόνο μὲ τὸ γλωσσικὸ περιεχόμενο ξεστομίζεται καὶ φαίνεται ὅτι προβάλλεται ἡ γλωσσικὴ ἰδέα σὰν Ἰδέα Μητέρα, σὰν Ἰδέα ἀντιπροσωπευτικὴ σχετικῶν ἰδεῶν ἥθικῶν καὶ κοινωνικῶν.

Τοῦτο τὸ τελευταῖο γιὰ τὸν προψυχαϊκὸ δημοτικισμό, τὸ εἴπαμε ἡδη, τὸ διαισθανόμαστε μόνο πώς εἶνε ἀληθινό, γιατὶ δὲν μποροῦμε καὶ νὰ τὸ ἀποδείξομε. Μὰ κι ἂν εἴχαμε τὶς ἀναγκαῖες πληροφορίες γιὰ τὸν παλιότερο δημοτικισμὸ τὸ πρᾶγμα δὲ θὰ εἴχε καὶ πολὺ μεγάλο ἐνδιαφέρον, ἐπειδὴ μοῦ φαίνεται, πώς ὁ παλιός δημοτικισμὸς παράμεινε πάντοτε σκόρπιος, δηλαδὴ τοῦ ἔλειψε αὐτὸ ποὺ δίνει κοινωνικὴ ἀξία σὲ μιὰ ἰδέα — ἡ ἐπίμονη κ' ἔξακολουθητικὴ ἐπίδραση τῆς ἰδέας στὴν κοινωνία μὲ τὴν κατασυνεχὴ προσπάθεια καὶ δράση ἀριθμοῦ, μεγάλου ἢ μικροῦ, ἐργατῶν τῆς ἰδέας.

Ο δημοτικισμός, τὸ νομίζω βεβαιωμένο, παίονει σπουδαιότητα καὶ σοβαρότητα τὰ τελευταῖα τριάντα χρόνια, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ φανερώνεται σὰν κίνημα κοινωνικὸ μ' ἐντατικὴ κι ἀδιάκοπη προσπάθεια νὰ ἐπικρατήσει, ἐπιδρώντας τὴν κοινωνία μὲ τὸ ποιὸ καὶ τὸ ποσὸ τῶν δπαδῶν του (ὧς τὴν ὥρα περισσότερο μὲ τὸ ποιὸ) καὶ μὲ μιὰ δύναμη ποὺ ξετυλίζεται διμάλα προοδευτικῶς.

Γιὰ τοῦτο τὸ σημερινὸ δημοτικισμό, ποὺ εἶναι καὶ ὁ μόνος ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει σήμερα, θὰ εἶναι εὔκολο νὰ τὸ δοῦμε καὶ νὰ τὸ ἀποδείξομε, ὅτι θεωρησε πάντοτε τὴ γλωσσικὴ ἰδέα ἀξεχώριστη, ἀδερφωμένη μὲ κοινωνικὲς καὶ ἥθικὲς ἰδέες, ποὺ τὴν ὑψώνουν, ποὺ τὴ φραγδαίνουν, ἢ ἀκόμα πιὸ πολὺ ποὺ τὴ δικαιολογοῦν.

Ο ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΣ ΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ ΚΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ Καὶ μολαταῦτα, τὰ πράγματα φαίνονται σὰ νὰ μὲ διαιφεύδουν, γιατὶ πολλὲς φορὲς ὡς τὰ τώρα, αὐτὸι ἵσα ποὺ νοιῶθουν κ' ἔξησαν τὸ δημοτικισμό, σὲ πολλὲς περιστάσεις μίλησαν γιὰ τὸ δημοτικισμό, σὰ νὰ εἴχε περιεχόμενο μόνο γλωσσικὸ καὶ τὸν ὄρισαν μὲ τὴ σημασία, ποὺ τὴν εἴπαμε ἀντικειμενική.

Καὶ φέρνω ἔνα παραδειγμα: Ό δημοτικισμός, ἥ δι μαλλιαρισμὸς—τὸ ἔρομε καὶ θὰ τὸ δοῦμε πῶς πρόκειται ἀκριβῶς γιὰ τὸ ἕδιο πρᾶγμα—σὲ στιγμὴ ὅμιορφης δογῆς, ὠρίσθηκε ἀπὸ τὸν ποιητή, τὸν Κωστῆ Παλαμᾶ, ἔτσι.—«Μαλλιαρὸν λέγονται ὅσοι, δέξια ἥ ἀδέξια, δυνατὰ ἥ ἀδύνατα, μὲ βαθιοχάρακτη βούλλα ἥ μὲ τὴν ἀγαθή τους μοναχὰ διάθεσῃ, ἀπὸ τὸν πολύτειρους τεχνῖτες τοῦ Λόγου ἵσα μὲ τὸν ὁγίνωτους παραγεμιστὲς τοῦ χαρτοῦ, δὲν περιορίζονται νὰ τὴ μιλᾶνε, σὰν κάθε φωμὶὸς γῦρο του, στὸ βρόντο κάπως καὶ πρόχειρα, μὰ καὶ τὴ γράφουντε πιὸ σπουδασμένα καὶ πιὸ προσεχτικὰ τὴ ζωντανή μας τὴ γλώσσα, τὴν κοινή, τὴν ἔθνική, ποὺ κρατᾶ καὶ πὸ σπέρνει τὸ λόγο τῆς ἀλλήθειας καὶ τῆς δμορφιᾶς».

Στὴν περικοπὴ αὐτὴ βλέπομε ὅτι δι Παλαμᾶς, δηλαδή, δ ἀνθρωπὸς ποὺ καὶ τὸ τελευταῖο τὸν κύτταρο θὰ πάλλεται σύμφωνα μὲ τὸν τόνο τοῦ πνεύματος τοῦ δημοτικισμοῦ, δ ἀνθρωπὸς ποὺ βεβαιότατα θᾶχει τὴν πιὸ πλέορια καὶ τὴν πιὸ φωτεινὴ συνείδηση τῆς οὐσίας καὶ τῆς δυνάμεως τῆς γλωσσικῆς ἰδέας (ώς ἵδε ας—γεννήτρας καὶ ἵδε ας—ἀντὶ τι πρόσω πεντικῆς) αὐτὸς δ ἰδιος δρίζει τὸ δημοτικισμὸ μὲ τὴν πιὸ στενὴ σημασία, τοῦ δίνει περιεχόμενο ἔτσι ἔερὰ τὴν ἰδέα τὴ γλωσσική.

Τί τάχα νὰ τρέχει; Περιορίζει καὶ στενεύει τὴ σημασία τοῦ δημοτικισμοῦ, γιατὶ θωρεῖ τὸ λοιπὸ περιεχόμενο ὑποκειμενικό; "Η τὸ παραλείπει μόνο καὶ μόνο, γιατὶ τὸ ἔρει καὶ τὸ ἀναγνωρίζει σὰν ἄμεσο καὶ σὰν ἀναγκαῖο ἀκολούθημα καὶ ἀποτέλεσμα τοῦ σταθεροῦ περιεχομένου, ποὺ εἶναι ἥ γλωσσικὴ ἰδέα;

Καὶ τὸ ἔνα καὶ τὸ ἄλλο φαίνονται σὰ ν' ἀποτελοῦν μιὰν ἀπάντηση. Ἐπειδή, δμως, δὲ ζητοῦμε σῶνει καὶ καλὰ μιὰν ἀπάντηση ἔτσι ἀπὸ περιέργεια, ἀλλὰ μᾶς χρειάζεται μιὰ βαθύτερη ὅσο τὸ δυνατὸ ψυχολογικὴ ἔξήγηση τοῦ φαινομένου, λέμε:—"Οτι δ ποιητὴς στὴν περίσταση αὐτὴ (ἀπαντοῦσε σὲ κακόπιστη πολεμικὴ τῶν ἀντιπάλων τοῦ δημοτικισμοῦ) ὧρισε τὸ δημοτικισμὸ μ' ἔνα μέρος ἀπὸ τὸ περιεχόμενό του, μ' ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ μέρος ποὺ κατ' ἔξοχὴν προκαλεῖ τὴν ἀντίδραση. Δὲν τοῦ χρειάζονταν τοῦ ποιητὴ τὴ στιγμὴ αὐτὴ τὸ ὑπόλοιπο περιεχόμενο καὶ γι αὐτὸ τὸ παραλείπει, ἐπειδὴ ἔνα πρᾶγμα τὸν ἀπασχολεῖ: Τὸ πῶς ς χτυπήτοτερα νὰ πιστοποιῆσε ὅτι δ δημοτικιστὴς δὲν περιορίζεται νὰ μιλεῖ μόνο σὰν δλους τὸν Ρωμιοὺς τὴ ζωντανὴ γλώσσα μας μὰ καὶ τὴ γράφει πιὸ σπουδασμένα καὶ πιὸ προσεχτικά, πρᾶγμα ποὺ ἔρει, ὅτι καὶ δημιουργεῖ καὶ ξανάβει τὴν ἀντίδραση, καὶ πρᾶγμα ποὺ νοιῶθει ὅτι πολεμιότανε τὴν ὥρα ἐκείνη, ὅπως πολεμήθηκε στὸ παρελθὸν κι ὅπως θὰ πολεμέται μὲ λύσσα καὶ φανατισμὸ ὡς τὴν ὥρα τῆς τελικῆς νίκης τοῦ δημοτικισμοῦ. Ἐνῷ ἀπεναντίας δλες οἱ ἄλλες ἰδέες, ποὺ φέρνει μαζί του δ δημοτικισμός, ἥ καὶ σέρνοντας μαζί του, ἀν ἦταν δυνατὸ νὰ

μείνουν ἀσύνδετες ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ καὶ νὰ ὑποστηριχθοῦν μοναχές τους, εἶναι πιθανὸ πῶς θὰ κυκλοφορούσανε σὰν κοινὸ χρῆμα, δίχως νὰ δημιουργήσουν κανένα εἰδος ἀντιδράσεως, ἢν ἐννοεῖται δὲν ἀτονοῦσαν ἀπὸ ἔλλειψη ἐνδιαφέροντος γι ἀντές, ἀπὸ ἀνυπαρξία ζωῆς.

"Αν αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα του, ὅπως τὸ πιστεύω, ὁ ποιητὴς μᾶς ἔδειξε μιὰν ἀλήθεια, ποὺ θὰ μοῦ χρησιμέψει σὰ θεμέλιο στὴ μελέτη μου, γιατὶ μᾶς μαθαίνει—ὅτι ὁ δημοτικισμὸς εἶναι γιὰ τὴν ἔθνικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ μας ζωὴ μιὰ προοδευτικὴ δύναμη ἀνυπόλογιστης ἀξίας, ἀκριβῶς γιατὶ μπορεῖ καὶ προκαλεῖ ζωηρὴ κ' ἐπίμονη ἀντίδραση. Ἡ δύναμη του, μάλιστα, ἡ ζωτικότητά του, μπορεῖ νὰ λογαριασθεῖ μὲ μαθηματικὸ τύπο ἀπὸ τὸ βαθμὸ καὶ τὴ μορφὴ, ποὺ λαβαίνει ἡ ἀντίδραση. Κι ἀκόμα μπορεῖ νὰ φανερωθεῖ, πῶς ὁ δημοτικισμὸς σὰν ἡθικὴ ἀξία γιγαντώνεται ἀπὸ τὸ ποιὸ τῆς ἀντιδράσεως.

Θά ζητήσομε, λοιπόν, ἀπ' ἐδὼ κ' ἐμπρὸς μαζὶ μὲ τ' ἄλλα ν' ἀποδεῖξομε—Πρῶτα, τὴν κοινωνικὴ ἡ ἔθνικὴ ὀφελιμότητα τοῦ δημοτικισμοῦ ἀπὸ τὸ δεδομένον, ὅτι φέρονται τὴν πάλη τῶν ἰδεῶν, ποὺ καμιὰ ἄλλη ἵδεα, ὅσο τολμηρὴ καὶ ὅσο νιόφερτη δὲ στάθμηκε ἵκανη ὡς τὴν ὥρα νὰ τὴν κινήσει στὸν τόπο μας εἴτε σὲ μεγάλο, εἴτε σὲ μικρὸ βαθμό.—Καὶ δεύτερα, θὰ κάνομε χεροπιαστὴ μιὰν ἀλήθεια, ποὺ φαίνεται σὰν παρδέξενη, ὅτι ὁ χαραχτήρας καὶ ἡ μορφὴ τῆς πάλης, ὅπως τὴν ἐννοοῦν, τὴ θέλουν, καὶ τὴν κάνουν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ δημοτικισμοῦ, τὸν προικίζει μὲ μιὰν ἡθικὴ ἀξία, ποὺ βέβαια λάμπει σὲ διαμαντόπετρα ἀνάμεσα στὰ ἄλλα πολύτιμα πετράδια τῆς κορώνας του.

**ΤΟ ΑΠΟΚΡΥΣΤΑΛΛΩΜΕΝΟ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ**

"Ἐνα δικαίωμα ποὺ τὸ κατάκτησε ἡδη ὁ λαός, παίει νὰ εἶναι αἰτία ἡθικῆς προκοπῆς γιὰ τὸ λαό, ποὺ ὅσο καὶ πρόκοπε ὅσο βρισκότανε στὸ στάδιο τῆς ἐντατικῆς προσπάθειας νὰ κατακτήσει τὸ δικαίωμα!

Νά! μιὰ διμολογημένη ἀπὸ τὴν ἴστορία ἀλήθεια. Καὶ θαρρῶ πῶς ἀνάλογα μποροῦμε νὰ ὑποστηρίξομε, ὅτι οἱ δημοτικισταί, ὅσο θὰ βρίσκονται στὸ ἀνάλογο στάδιο τῆς ἐντατικῆς προσπάθειας γιὰ νὰ κατακτήσουν τὸ δικαίωμα νὰ μεταχειρίζονται σὲ ὅλα τὰ εἰδη τοῦ λόγου τὴ μητρικὴ τους γλώσσα, καὶ χωρὶς νὰ τὸ αἰσθάνονται οἱ ἴδιοι καὶ δίχως νὰ τὸ βλέπουν, θὰ προοδεύουν παρασέρνοντας στὴν πρόοδο κι ὀδόληρο τὸ ἔθνος καὶ γι ἄλλους λόγους, μὰ πρὸ πάντων μὲ τὸ νὰ προκαλοῦν στὸν τόπο μας καθάρια ἰδεολογικὴ πάλη.

Κι ἀκόμα μπορεῖ νὰ προσθέσομε—Τὸ ὅ, τι ἡ πάλη, ὅπως γίνεται ἀπὸ τοὺς ἀδιαλλαχτοὺς ἀντιπάλους τοῦ δημοτικισμοῦ, δηλαδή, μὲ ὅσο τὸ ἄγριο πάθος καὶ μ' ὅλη τὴ λύσσα καὶ τὴ σκληρότητα τοῦ βάρβαρον, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ λογαριασθεῖ ἐπιζήμια, θ' ἀποδειχθεῖ ἀπεναντίας εὐεργετική, ὅχι μόνο γιατὶ δίνει μιὰν ἡθικὴ ἀξία στοὺς διαδοὺς τῆς δημοτικῆς (ὅπως εἴπαμε ἡδη καὶ γιὰ τοὺς λόγους ποὺ θὰ δοῦμε) μὰ καὶ διότι εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ

πολεμηθεῖ ἡ μισαλλοδοξία ποὺ μᾶς χωραπτηρίζει, γιὰ νὰ βλαστήσει κατόπιν καὶ στὴν Ἑλλάδα ἡ ἀνοχὴ πρὸς κάθε ἵδεα ὅσο διαφροδετικὴ κι ἀν εἶναι ἀπὸ τὶς πεποιθήσεις, ποὺ μᾶς διοικοῦν χιλιάδες χρόνια.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ χρήσιμη μοῦ φαίνεται ἡ ἔξηγηση, πῶς ὅταν λέμε ἀνοχὴ πρόπει νὰ ἐννοοῦμε τὴν ἥθικὴ δύναμη ποὺ ἔχει ὁ πολιτισμένος ἄνθρωπος καὶ νὰ σκέπτεται ἐλεύθερα καὶ νὰ θέλει ἐλεύθερη τὴ σκέψη τοῦ ἄλλου. Ἡθικὴ δύναμη, ποὺ τὸν κατασταίνει στὸ τέλος ἴκανὸ νὰ τὴν προσέχει καὶ νὰ τὴ συζητεῖ τὴ δική του τὴ σκέψη, παράλληλα μὲ τὴν ἔνη, ἀντικειμενικά.

Οσο κι ἀν κατορθώσαμε μὲ ὅσα εἴταμε νὰ φαντασθοῦμε περίπου τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο τοῦ δημοτικισμοῦ ὡς ζητήματος κοινωνικοῦ, ἀπομένει πάντοτε ἀλληθινό, πῶς δὲν ἔξετάσθηκε ἀκόμα μεθοδικὰ — ὅσο τουλάχιστο ἔρω — ἀπὸ κανένα: Ποιὸ εἶναι τὸ μεταβλητὸ περιεχόμενο τοῦ δημοτικισμοῦ σὲ ὅλη τὴν ἔκτασή του, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ φανεῖ πόσο μέρος καὶ ποιὸ μέρος του ἀκριβῶς, μὲ τὸν καιρὸ καὶ μὲ τὸ ἔστελλιγμα τῆς ἴδεας, κι ἀπ' ἄλλα αἵτια ἀποκρυπταλλώνεται, κ' ἔτσι μεταμορφώνεται σὲ σταθερὸ περιεχόμενο.

Δηλαδή. Δὲ συζητήθηκαν ἀκόμα καὶ δὲ βρέθηκαν οἱ ἴδεες ποὺ ἀπὸ τὴν κεντρικὴ — τὴ γλωσσικὴ — εἶνε ἀπαραίτητες, εἶνε «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ» γιὰ νὰ ἐννοηθεῖ ἀκέριος ὁ σημερινὸς δημοτικισμός.

Κι ἀντίθετα. Δὲ ζητήθηκε ποιὲς εἶνε οἱ μερικὲς ἄλλες ἴδεες, ποὺ ἀπὸ τὴν τύχη μπερδεύθηκαν καὶ φαίνονται σὰν ἔνα μὲ τὸ σημερινὸ δημοτικισμό, ἐνῶ δὲν ἔχουν ἐσωτερικὸ δεσμὸ κανένα μαζί του, μὰ τοῦ κόλλησαν πρόσκαιρα καὶ παραμένουν ἀκόμα κολλημένες ἀπάνω του σὰν παράσιτα.

Αὐτὰ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὰ καλοεξετάσομε καὶ νὰ τὰ ἔκκαθαρίσομε, παρακολουθῶντας μὲ προσοχὴ τὸ ἔστελλιγμα τοῦ δημοτικισμοῦ τὰ τελευταῖα τριάντα χρόνια.

•*•

**Ο ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΣ
ΜΕΤΑ ΜΟΡΦΩΝΕΙ
ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ** Μιὰ τέτοια μελέτη, ἀν πραγματοποιηθεῖ ἀνταξια τοῦ σκοποῦ της, στὸ τέλος θὰ μᾶς δώσει νὰ νοιώσομε ἀπὸ ποιοὺς λόγους κι ἀπὸ ποιοὺς δρόμους ψυχολογικοὺς ὁ δημοτικισμὸς μεταμορφώθηκε ἀπὸ ἴδεα πρακτικὴ — κοινωνικὴ σὲ πνεῦμα, σὲ διανοητικότητα.

Κι ἀκόμα γενικότερα θὰ μπορέσομε νὰ νοιώσομε τὸ πῶς ὁ δημοτικισμὸς ἔφτασε νὰ μεταμορφώνει τὴν ψυχὴ τοῦ δημοτικιστὴ καὶ τὴν ψυχὴ τὴν Ἑθνική. Δηλαδή, θὰ φθάσομε στὸ σημεῖο νὰ διαισθανθοῦμε καὶ νὰ δοῦμε στὸ Δημοτικισμὸ μιὰ φάση τῆς ἔξελίξεως τῆς Φυλῆς, ποὺ φανερώνεται σήμερα σὰ μιὰ προσπάθεια, ποὺ τείνει νὰ τροποποιήσει κ' αἰσθήματα, καὶ γνῶμες, καὶ σκέψεις, κι ἀκόμα καὶ συνθήκες τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀριθμοῦ ἀτόμων σήμερα, τοῦ Ἑθνους αὔριο.